

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
T.a.v. mevrouw dr. M. Bussemaker
Postbus 16375
2500 BJ 'S-GRAVENHAGE

Amsterdam, 17 mei 2013
Ref: GN/HO/rh
Betreft: consultatie Bibliotheekwet

Geachte mevrouw Bussemaker,

Graag gaan wij in op de mogelijkheid om te reageren op uw consultatie met betrekking tot het wetsvoorstel tot de vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Het Nederlands Uitgeversverbond is de branchevereniging voor uitgevers in Nederland en behartigt de collectieve belangen van circa 90% van onder meer de literaire, algemene, educatieve en wetenschappelijke uitgeefsector.

Bibliotheken bieden – als publieke toegangspoort tot een brede collectie informatie en cultuur – een belangrijke, veelgebruikte en door uitgevers gewaardeerde maatschappelijke voorziening in Nederland. De kwaliteit van deze voorziening is echter niet vanzelfsprekend en hangt nauw samen met de ontwikkeling van en investeringen in culturele en maatschappelijke producten door in eerste instantie auteurs, illustratoren en uitgeverijen.

In grote lijnen hebben bibliotheken en uitgevers met het stimuleren van lezen, leren en informeren van de Nederlandse samenleving een gedeelde missie. Uitgeverijen werken daarom reeds decennia intensief samen met bibliotheken en dragen bij aan een brede verspreiding van en toegang tot informatie en cultuur. Wij onderschrijven het belang van de publieke waarden zoals die voor de openbare bibliotheek worden onderscheiden: betrouwbaarheid, onafhankelijkheid, authenticiteit, pluriformiteit en toegankelijkheid. Die zijn echter niet uitsluitend voorbehouden aan de bibliotheek en worden mede gewaarborgd door het werk van de uitgeverij.¹

¹ Memorie van Toelichting, p. 12.

In deze reactie stellen wij daarom voorop dat een goede voortzetting van de samenwerking met uitgeverijen, gebaseerd op een wederzijdse erkenning van elkaars functie en culturele en maatschappelijke doelen – ook in de digitale context – onontbeerlijk is voor een gevarieerd aanbod in de bibliotheek. Om dit aanbod te waarborgen, is het van groot belang dat in de toekomst geen verschraling van het aanbod van uitgeverijen zal plaatsvinden door ongewenste marktverstoringen op de uitgeefmarkt. *‘Een duidelijk onderscheid tussen het publieke en private domein’²* is op zichzelf onvoldoende om marktverstoring door bijvoorbeeld eenzijdig en niet afgestemde gesubsidieerde activiteiten te voorkomen en zou duidelijk verder uitgewerkt moeten worden.

In dat kader is het *‘uit efficiencyoverwegingen’* uitsluitend collectief en centraal inkopen van e-boeken, omdat *‘het [huidige] gehanteerde omslagsysteem onvoldoende collectieve koopkracht [kan] organiseren’³* niet per definitie wenselijk. Een te grote marktmacht en inkoopkracht zal marktverstoring kunnen werken. Het ontbreken van een redelijke compensatie voor rechthebbenden zal de ontwikkeling van cultuur en informatie belemmeren, met als gevolg dat uiteindelijk ook het aanbod van de bibliotheek zal versralen.

Hieronder delen wij graag puntsgewijs onze overige zorgen die kunnen leiden tot een dergelijke verschraling en marktverstoring.

Functie van de bibliotheek

Uitgeverijen ervaren het als positief dat de rol en functie van lokale bibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek in de nieuwe Bibliotheekwet helder worden vastgesteld. Het huidige en verouderde wettelijk kader biedt daartoe inderdaad onvoldoende houvast.⁴ De ontwikkelingen op digitaal gebied nopen tot nieuwe afspraken binnen de keten. Daarbij is het van belang om aandacht te schenken aan de dubbele rol van de Koninklijke Bibliotheek als beheerder van het depot van het Nederlands geschreven erfgoed alsmede haar centrale rol in de landelijke digitale bibliotheek.

De primaire aandacht van bibliotheken moet uitgaan naar het kunnen aanbieden van een toegankelijke en volledige collectie met inachtneming van de wettelijke kaders en contractuele afspraken tussen partijen. Het gevaar bestaat dat *‘context [bieden aan] digitale vormen van informatie en cultuur met een toets op betrouwbaarheid, onafhankelijkheid, authenticiteit en pluriformiteit’* leidt tot het verliezen van deze aandacht.⁵

² Memorie van Toelichting, p. 14.

³ Memorie van Toelichting, p. 23.

⁴ Memorie van Toelichting, p. 10.

⁵ Memorie van Toelichting, p. 12.

Digitale publiek-private samenwerking

Bibliotheken werken samen met andere publieke aanbieders⁶, maar ook vormen van publiek-private samenwerking zijn zeer wenselijk. Door uitgevers inmiddels ontwikkelde innovatieve diensten voor het verkopen en verhuren van e-boeken kunnen in het publieke domein worden ingezet. Naast besparingen aan de zijde van de overheid kan een dergelijke publiek-private samenwerking op digitaal gebied bijdragen aan de kennis over en ontwikkeling van innovatieve culturele en maatschappelijke producten, die tevens de functie van de bibliotheek kunnen versterken. Ook het delen van informatie op geaggregeerd niveau uit de nieuwe centrale digitale infrastructuur kan bijdragen aan deze kennis en ontwikkeling.

Uitgeverijen staan er open voor dergelijke nieuwe vormen van samenwerking. Het is naar onze mening niet per definitie problematisch dat innovaties die binnen het publieke domein zijn ontwikkeld ook in het private domein terecht komen.⁷

Pluriforme collectie

Op grond van artikel 9 wordt een gezamenlijk collectieplan voor openbare bibliotheekvoorzieningen ontwikkeld, waarbij bibliotheken ernaar moeten streven om zo veel mogelijk aan de vraag van de leden tegemoet te komen. De overheid wil zich niet mengen in de totstandkoming van dit collectieplan.⁸ Aan bibliotheken wordt slechts de opdracht gegeven om rekening te houden met de vraag in de lokale bibliotheken.⁹

Graag merken wij op dat deze opvatting de instandhouding van een pluriform informatie- en cultuuraanbod in de weg staat. Een zorgvuldig afgewogen collectie komt niet uitsluitend vraaggestuurd tot stand, maar bevat ook cultureel waardevolle werken van commercieel misschien minder geslaagde auteurs.

Uitleenvoorwaarden

Om te komen tot een succesvolle digitale bibliotheek, zullen de Koninklijke Bibliotheek en uitgevers in onderlinge overeenstemming licentieovereenkomsten af moeten sluiten. De mogelijkheden om dergelijke afspraken te maken worden door het wetsvoorstel echter ingeperkt, waarbij in bepaalde opzichten de wettige belangen van rechthebbenden onredelijk lijken te worden geschaad.

⁶ Memorie van Toelichting, p. 24.

⁷ Memorie van Toelichting, p. 14.

⁸ Memorie van Toelichting, p. 18.

⁹ Memorie van Toelichting, p. 30.

Zo lijkt voor de vaststelling door de Koninklijke Bibliotheek van uitleentarieven voor e-boeken¹⁰ geen rekening te worden gehouden met onderliggende licentieovereenkomsten. Het wetsvoorstel doet voorkomen alsof eenzijdig overleg met de lokale bibliotheken en goedkeuring door de minister afdoende is om dergelijke tarieven vast te stellen.¹¹ De Koninklijke Bibliotheek dient echter niet alleen rekening te houden met de taak van de bibliotheek en financiële mogelijkheden¹², maar moet er ook voor waken dat de uitleentarieven in lijn zijn met contractuele afspraken met rechthebbenden.

In dat kader is tevens onduidelijk in hoeverre de regels voor de beperking van de tarieven voor jeugdleden gelden voor de uitleen van e-boeken. Weliswaar staan de bepalingen opgenomen in het hoofdstuk dat betrekking heeft op *'de fysieke openbare bibliotheek'*, maar de regels lijken onverminderd te gelden voor het uitlenen van *'overige niet-gedrukte werken door [...] de Koninklijke Bibliotheek'*.¹³

Intellectuele eigendomsrechten

In artikel 20 van het wetsvoorstel lijkt de contractsvrijheid van de Koninklijke Bibliotheek om licenties af te sluiten te worden beperkt door een verplichting op te leggen om zorg te dragen voor overdracht van intellectuele eigendomsrechten of een overdraagbaar gebruiksrecht.

Allereerst is het zeer onduidelijk wat de reikwijdte van deze bepaling is. Zo wordt gesproken over *'de uitvoering van de taken, bedoeld in artikel 8'*, maar ook over *'de ontwikkeling van digitale zaken'*¹⁴. Graag ontvangen wij meer duidelijkheid over de strekking en reikwijdte van deze bepaling.

Wanneer de bepaling betekent dat uitgeverijen uitsluitend overdraagbare licenties overeen kunnen komen waardoor e-boeken *'op andere wijze voor publieksdoelen'* kunnen worden ingezet of *'ter beschikking [kunnen worden gesteld] aan derden'*¹⁵, zou dit uiteraard zeer onwenselijk zijn en samenwerking tussen uitgeverijen en bibliotheken in de weg staan.

Overigens kan de Koninklijke Bibliotheek – zoals iedere werkgever – nimmer afstand van persoonlijkheidsrechten doen die toebehoren aan haar personeel.¹⁶

¹⁰ Artikel 17 lid 4.

¹¹ Memorie van Toelichting, p. 33.

¹² Memorie van Toelichting, p. 25.

¹³ Artikel 11.

¹⁴ Memorie van Toelichting, p. 34.

¹⁵ Idem.

¹⁶ Artikel 20 lid 2 (in fine).

Beschikbaarheid van aangepaste werken

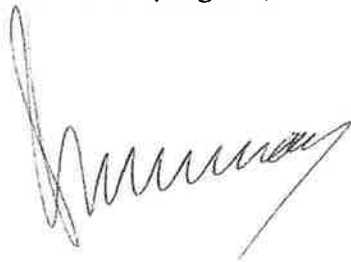
Ten slotte kent het wetsvoorstel gevolgen voor de Auteurswet, omdat de voorwaarden voor de uitlening van omgezette werken aan personen met een handicap worden herzien.¹⁷ Het is wenselijk om de strikte en cumulatieve Europees geharmoniseerde voorwaarden van artikel 15i van de Auteurswet te koppelen aan de uitleenvoorwaarden voor deze werken. Dit zou concreet betekenen dat deze exceptie zich beperkt tot de uitlening aan ingeschreven personen met een handicap van aangepaste werken die (1) uitsluitend bestemd zijn voor mensen met een handicap, (2) direct met de handicap van de lener verband houden, en (3) noodzakelijk zijn vanwege de handicap in kwestie.¹⁸

Concluderend valt te stellen dat het positief is dat de rol en functie van bibliotheken in de nieuwe Bibliotheekwet helder worden vastgelegd. Een goede samenwerking met uitgeverijen blijft echter onontbeerlijk voor een gevarieerd aanbod van cultuur en informatie.

Ik verwacht dat wij hiermee voldoende duidelijk hebben gemaakt welke aspecten uit het wetsvoorstel negatieve effecten kunnen hebben en wijziging of een nadere toelichting verdienen.

Wij zijn uiteraard graag bereid tot nadere consultatie.

Met vriendelijke groet,

G. Noorman
directeur

¹⁷ Artikel 25 Auteurswet.

¹⁸ Kamerstukken Eerste Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 28 482, C, p. 4.